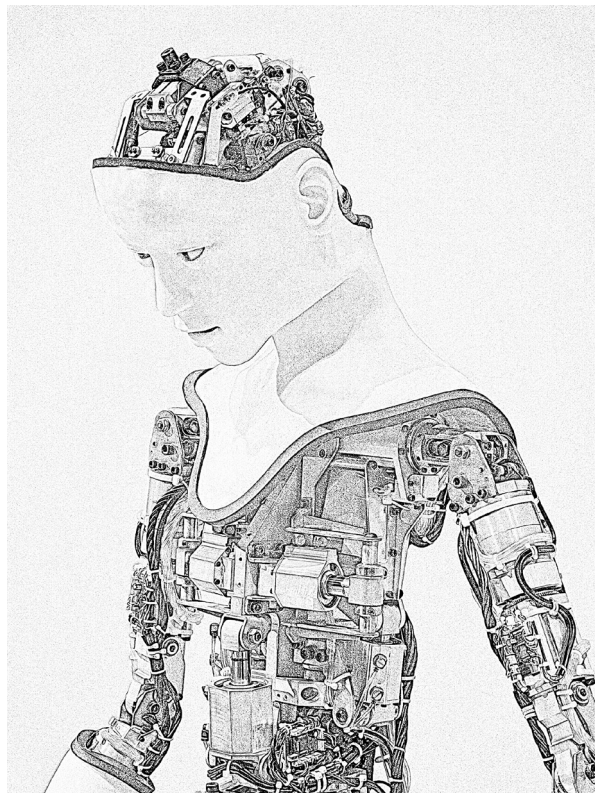

NOVUM

Magazine der Juridische Faculteit Universiteit Leiden

Actualiteit

Krijgt het kabinet een voldoende van de Algemene Rekenkamer?

Column Prof. Kinneging

Scientisme, of het einde van de wetenschap

De technificatie van de rechtspraak

Leidsche Cultuur

Leidsche cultuur, Amsterdams of een nieuwe TikTok trend?

Uitspraak van de maand

Zwarte bladzijden als reactie op zwarte bladzijden

INHOUDSOPGAVE

3	Voorwoord Een nieuwe lente en een nieuw geluid
4	Column prof. dr. Andreas Kinneging Scientisme, of het einde van de wetenschap
7	Actualiteiten Krijgt het kabinet een voldoende van de Algemene Rekenkamer?
11	Artikel De technificatie van de rechtspraak
17	Leidsche Cultuur Leidsche cultuur, Amsterdams of een nieuwe TikTok trend?
19	Actualiteiten Orbán's geopolitieke schaakspel: EU schaakmat
23	Column Van hetzelfde laken een pak: van cookies naar pings
25	Uitspraak van de Maand Zwarte bladzijden als reactie op zwarte bladzijden

VOORWOORD

Waarde lezer,

Een nieuwe lente en een nieuw geluid. Hoewel de komst van het nieuwe academisch jaar jammer genoeg geen lente impliceert – althans, nog niet –, voelt het toch een beetje zo. Een nieuw academisch jaar brengt immers een hoop noviteiten met zich mee. Nieuwe studenten, een vernieuwde entree (kosten noch moeite gespaard!), nieuwe studieboeken (waarvan de nieuwe drukken hoogstens twee of drie woordjes verschillen ten opzichte van de voorgaande drukken) en hopelijk nieuwe broodjes in het restaurant (wat worden we die vega-meuk beu, zeg (grapje!)).

En waar nieuwigheden zich voordoen, moeten oude dingen gaan. Ik kan u verzekeren dat ik mij inmiddels onder het laatste moet scharen. Als achtste jaars student (*eat that*, Eppo Bruins!), beginnen mijn collegeblokken te verdwijnen onder hopen stof en hebben de eerste grijze haren zich reeds aangediend. Ik ga, terwijl ik tegelijkertijd plaats maak voor het nieuwe. En, in weerwil van sommigen die anders betogen, het nieuwe is *altijd* beter dan het oude. Altijd.

Daarom wil ik u vast kennis laten maken met onze kersverse hoofdredacteur: Sjoukje Kraak! Zij zal het komende academische jaar deze eervolle, doch loodzware, taak op zich nemen. Zij gaat de redactie tot nieuwe hoogten brengen, zij zal u verrassen over de geniale bijdragen die het komende jaar zullen verschijnen. Haar voorwoord zult u aandachtig lezen gelijk het instructieboekje van een nog in elkaar te zetten *Billy*-kast.

Ik wil dit moment van schrijven graag aangrijpen om de redactie te bedanken: zij zijn het die dit blad elke editie weer mogelijk hebben gemaakt. Hun enthousiasme en creatieve ideeën, hun scherpe bijdragen hebben afgelopen jaar voor mij tot een heus feest gemaakt.

Zoals altijd, wensen wij u namens de gehele redactie (heel) veel leesplezier.

Mathijs de Jong,
Hoofdredacteur NOVUM

SCIENTISME, OF HET EINDE VAN DE WETENSCHAP

DOOR: ANDREAS KINNEGING

Wel eens van Barry Marshall gehoord? Hij is hoogleraar klinische microbiologie aan de Universiteit van West-Australië. En hij is Nobelprijswinnaar in de medische wetenschap. Hij kreeg deze meest prestigieuze van alle wetenschappelijke prijzen in 2005 voor zijn onderzoek naar maagzweren. Dat klinkt allemaal weinig opwindend, maar er zit wel een tamelijk opwindend verhaal achter deze geschiedenis.

Dat men tegenwoordig nog zo weinig over maagzweren hoort dat de meeste mensen zelfs geen idee hebben wat ze zijn, is te danken aan Barry Marshall. Een maagzweer was heel lang een gevreesde ziekte, waar eigenlijk geen effectief medicijn tegen bestond en waaraan mensen dus soms zelfs hun gehele leven konden lijden. Symptomen waren onder andere misselijkheid, slechte adem, hevige en aanhoudende buikpijn en een verhoogde kans op maagkanker. Bepaald geen pleziertje dus!

De communis opinio in de medische wereld was dat een maagzweer werd veroorzaakt door gepeperd voedsel, zuur voedsel en bovenal stress. Het standaard recept ertegen was dus flauw eten en rust.

Begin jaren tachtig kwam Barry Marshall, toen nog een eenvoudig arts-assistent in een ziekenhuis, naar buiten met de hypothese dat maagzweren niet werden veroorzaakt door voeding en stress, maar door een bacterie, genaamd *helicobacter pylori* en dus gemakkelijk konden worden behandeld met een antibioticakuur.

De reactie van het medische establishment was voorspelbaar: afwijzing alom. Een bacterie kon toch niet overleven in de zure omgeving van de maag? Toen Marshall in 1983 zijn bevindingen in schriftelijke vorm opstuurde naar een academisch “journal”, werd het beschouwd als een van de slechtste papers van het jaar en afgewezen.

In 1984 besloot Marshall dan maar de proef op de som te nemen en gebruikte zichzelf als proefkonijn. Hij mengde een broeisel dat een flinke hoeveelheid *helicobacter pylori* bevatte en dronk het op. Enkele dagen later werd hij flink ziek. Hij ontwikkelde in snel tempo een maagzweer en had alle verschijnselen die erbij horen. Na een week of twee begon hij vervolgens aan een antibioticakuur. En ziedaar: de ziekte verdween als sneeuw voor de zon. Dit “autoexperiment” werd in 1985 gepubliceerd in het *Medical Journal of Australia*.

The rest is history. Zijn publicatie uit 1985 behoort nu tot de meest geciteerde stukken uit dit vooraanstaande medische tijdschrift. Marshall kreeg uiteindelijk de erkenning die hij verdiende. Hij werd professor en kreeg zelfs de Nobelprijs.

Wat kunnen wij leren van deze waargebeurde geschiedenis? Een heleboel, dunkt mij.

In de eerste plaats dat het medische establishment het lang niet altijd bij het rechte eind heeft. De medische wetenschap is niet af, maar in voortdurende ontwikkeling. Er is sprake van steeds verder voortschrijdend inzicht. Van de medische waarheden van, zeg, honderd jaar geleden is nu nog maar een klein gedeelte over. De rest ligt op het wetenschappelijke kerkhof van achterhaalde ideeën. Naar alle waarschijnlijkheid zal zo iets dus ook gelden voor de meeste van de huidige medische inzichten. Heel veel ervan zullen in de nabije of verre toekomst blijken onjuist, of in ieder geval onscherp, te zijn en vervangen worden door andere en betere inzichten.

In de tweede plaats komt de vooruitgang in de medische wetenschap niet altijd en misschien wel veel minder dan we geneigd zijn te denken van de “autoriteiten”. Nieuwe inzichten kunnen overal vandaan komen, ook van heel nederige arts-assistenten en dergelijke. En de “autoriteiten” kunnen zich lelijk vergissen en zelfs een obstakel vormen voor de medisch-wetenschappelijke vooruitgang.

Het derde leerpunt hangt hiermee samen. Kennelijk kan men er niet van uitgaan dat als de overgrote meerderheid van de artsen een bepaalde mening is toegedaan, deze mening dan ook wel zal kloppen. Een meerderheidsopvatting is niet per se een juiste opvatting. We moeten er altijd serieus rekening mee houden dat een enkeling die tegen de stroom in beweert dat het allemaal heel anders in elkaar steekt, ook al lijkt hij op het eerste gezicht waanzinnig, toch gelijk heeft. Ongeveer zoals het jongetje uit het wijze sprookje over de nieuwe kleren van de keizer.

Andreas Kinninging, Hoogleraar Rechtsfilosofie

“Het geloof in de wetenschap is precies dat: een geloof. En geen wetenschap.”

Als dit allemaal klopt dan is er maar één conclusie mogelijk: geef ruimte aan tegengeluiden in de medische wetenschap. Want niemand heeft de waarheid in pacht, ook niet de medische meerderheid, zelfs niet de overgrote meerderheid. En ruimte geven aan tegengeluiden betekent niet: “Laat maar lullen”. Het betekent dat medici er ook naar dienen te luisteren en ze serieus moeten nemen.

Tot zover. Nu heb ik een vraag aan de lezer. Geldt het bovenstaande nu uitsluitend voor de medische wetenschap, of welbeschouwd eigenlijk voor alle empirische wetenschappen? Kan men in gemoede volhouden dat de medische wetenschap feilbaar is en gekenmerkt wordt door voortschrijdend inzicht, maar bijvoorbeeld de klimaatwetenschap, de natuurkunde of enig andere empirische wetenschap niet? Mij lijkt van niet.

Ik stoor mij dan ook mateloos aan de doctrinaire inslag die veel mensen tentoonspreiden als het bijvoorbeeld over het klimaat of over vaccins gaat. “De wetenschap heeft aangetoond.....dus jij moet je mond houden en aansluiten in de rij.” “Bijna alle wetenschappers zeggen dat.....dus hoe kun jij nu aankomen met deze ene wetenschapper die iets anders beweert. Dat is een charlatan, dat kan niet anders.” Moe word ik van zoveel onnozelheid en onwetendheid. Een dergelijke doctrinaire inslag, die van de wetenschap - in feite de huidige stand van de wetenschap - iets onaantastbaars maakt, heeft niks met wetenschap te maken. Ze gaat in tegen het wezen van de wetenschap, namelijk dat alle kennis

voorlopig is en eventueel gefalsificeerd kan worden, door wie dan ook, onafhankelijk van academische rang en stand, als die persoon maar een intelligente en onafhankelijke denker is.

Zo’n doctrinaire inslag getuigt niet van wetenschappelijke openheid, maar juist van een confessionele geslotenheid. *Nulla salus extra ecclesiam*. Het geloof in de wetenschap is precies dat: een geloof. En geen wetenschap. Het wordt wel eens “scientisme” genoemd. Het is verreweg de grootste confessie van dit moment, althans in het Westen. En ze brengt onze maatschappij veel schade toe. Want haar aanhangers willen niets liever dan iedereen die niet in de pas loopt de mond snoeren. In plaats van te luisteren naar tegengeluiden, schelden ze de verwoorders ervan uit en trachten het hun onmogelijk te maken hun opvattingen publiekelijk te laten horen. Precies zoals vroeger “kettters” werden uitgefoterd en in de ban werden gedaan.

Hoe dom is het in je eigen voet te schieten. En toch gebeurt het op grote schaal en steeds maar weer.

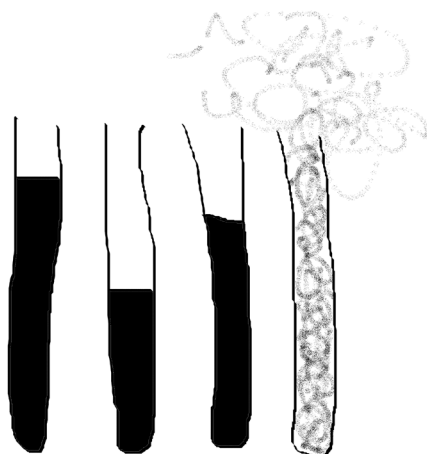
Is er een oplossing voor deze domheid? Kunnen we haar genezen? Ik vrees dat er maar heel weinig aan te doen is. Ze hoort te veel bij de menselijke natuur om haar er geheel en al uit te kunnen stampen. De mens gelooft graag in autoriteiten en meerderheden. Hij maakt zich doorgaans wijs dat de mensen in het verleden in het duister tastten, maar wij huidige daarentegen het licht hebben gezien en weten hoe het zit. Dit geloof wordt gezinszins aangetast door nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen. Deze bewijzen eigenlijk dat we het dus tot dan toe niet wisten. Maar de conclusie die men eruit

“Toch is het - dat zal duidelijk zijn - van het grootste belang dat degenen die deze mechanismen doorhebben ertegen ten strijde blijven trekken.”

trekt is daaraan tegengesteld: “Zie je wel, de wetenschap weet het nu echt!”

Toch is het - dat zal duidelijk zijn - van het grootste belang dat degenen die deze mechanismen doorhebben ertegen ten strijde blijven trekken. Dat ze blijven wijzen op de waarheid van het sprookje van de nieuwe kleren van de keizer. Dat ze steeds weer herhalen dat diversiteit een groot goed is, maar dan alleen diversiteit van opvattingen en ideeën.

Het is onvermijdelijk dat deze weinigen meestal het lot treft van de jonge Barry Marshall. En het is allerminst zeker dat het verhaal voor hen uiteindelijk net zo goed zal aflopen als voor deze man. Maar ja, *noblesse oblige*. ■

DOOR: ANDREAS KINNEGING

ACTUALITEITEN

De Staat van de rijksverantwoording 2023: krijgt het kabinet een voldoende van de Algemene Rekenkamer?

DOOR: SABINE PENNING

Terwijl de eindexamenkandidaten van 2024 op 15 mei net aan hun examenweek begonnen, was voor het kabinet de uitslag van het begrotingsjaar al binnen. Op de derde woensdag in mei vindt namelijk elk jaar Verantwoordingsdag plaats: de dag waarop de Minister van Financiën het Financieel Jaarverslag van het Rijk en de verantwoordingsdagstukken van de ministeries aan de Tweede Kamer overhandigt. Maar ook krijgt het kabinet op deze dag te horen hoe het het afgelopen jaar gepresteerd heeft op financieel gebied. Dit wordt namelijk elk jaar door de Algemene Rekenkamer uitgewerkt in een uitgebreid rapport, de 'Staat van de rijksverantwoording'. Hierbij gaat de Algemene Rekenkamer niet alleen uit van de verslagen van de ministeries, maar ook van een zelfstandig uitgevoerd onderzoek door de Auditdienst Rijk. Is het kabinet dit jaar voor het eindexamen geslaagd? Of: zijn er nog wat bijlessen nodig?

Waar Prinsjesdag al sinds 1814 bestaat, is Verantwoordingsdag een betrekkelijk nieuw fenomeen. Mede bedoeld als vervolg op de op Prinsjesdag aangekondigde plannen, is Verantwoordingsdag pas in 2000 geïntroduceerd. Jan van Zijl, een van de politici achter het ontstaan van Verantwoordingsdag, ziet ook een natuurlijk verband tussen de twee dagen. Op Verantwoordingsdag wordt namelijk onderzocht of de plannen die op Prinsjesdag zijn aangekondigd ook correct ten uitvoer zijn gebracht. Ten eerste moet geconstateerd kunnen worden dat het overheidsgeld op een rechtmatige wijze is besteed. Maar de beoordeling gaat verder dan de economische gevolgen alleen: er moet ook worden gekeken of de ingezette middelen daadwerkelijk hebben bijgedragen aan het door het kabinet beoogde doel.

Het rapport van de Algemene Rekenkamer is vooral belangrijk vanwege de hierin opgenomen verklaring van goedkeuring. Deze is namelijk een voorwaarde om in een later stadium de ministers te ontslaan van hun verantwoordelijkheid voor de bestedingen van overheidsmiddelen over het afgelopen jaar. Dit gebeurt naar aanleiding van een serie debatten waarin zowel de verslagen van de ministeries als de 'Staat van de rijksverantwoording 2023' uitgebreid aan de orde komen. Het idee is dat de lessen uit de dagstukken kunnen worden meegenomen in het opstellen van de nieuwe begroting die wordt gepresenteerd op de volgende Prinsjesdag.

Welke lessen kan het kabinet dit jaar meenemen uit de bevindingen van de Algemene Rekenkamer? Hoewel het te ver voert om alle conclusies uit de 'Staat van de rijksverantwoording 2023' toe te lichten, springt een aantal constatering er tussenuit. De titel van het eerste hoofdstuk van het rapport spreekt boekdelen: 'veel extra geld met en zonder (bekend) resultaat'. Opvallend is dat het kabinet te maken heeft gehad met onderuitputting: van de begrote uitgaven is € 7,2 miljard uiteindelijk niet uitgegeven. Hoe dat kan, blijkt uit het voorwoord van minister van Financiën Van Weyenberg op het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2023. Hierin erkent de minister dat 'extra geld' alleen niet voldoende is om de problemen van het huidige Nederland op te lossen: de ministeries hebben namelijk te maken met 'krapte aan personeel' en worden geconfronteerd met 'de grenzen van milieu en ruimte'.

Het geld dat wél is besteed, heeft volgens de Algemene Rekenkamer te weinig resultaat gehad. Van de dertien beleidsonderwerpen die de Algemene Rekenkamer heeft onderzocht, kregen er tien het oordeel 'matig' en twee het oordeel 'zorgelijk'. Vaak is het voor de Rekenkamer onduidelijk wat het extra geld heeft opgeleverd. De Rekenkamer roept de ministeries daarom op om duidelijke doelen te formuleren aan de hand waarvan de vooruitgang beter kan worden bijgehouden.

Het tweede hoofdstuk heeft de veelzeggende titel 'Voortgang bedrijfsvoering, uitvoering loopt vast'.

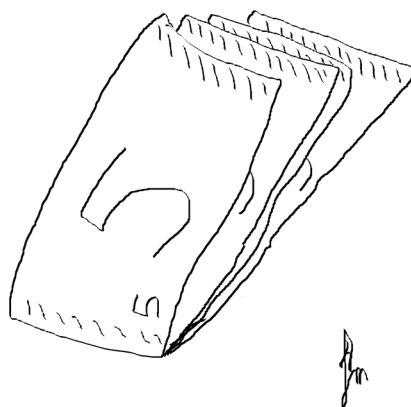
De Rekenkamer constateert dat de slachtoffers van de toeslagenaffaire nog steeds te lang moeten wachten tot hun zaak is afgerond. Net als de Minister van Financiën wijst ook de Rekenkamer het gebrek aan personeel aan als belangrijke oorzaak van het haperen van de uitvoering. Bij de Belastingdienst gaan bijvoorbeeld veel medewerkers binnenkort met pensioen. Dit zorgt niet alleen voor een gebrek aan personeel, maar betekent ook dat waardevolle kennis met betrekking tot de (inmiddels verouderde) IT-systemen verloren kan gaan. Ook het verantwoord beheren van IT-systemen noemt de Algemene Rekenkamer als aandachtspunt in haar rapport. Een van de kritiekpunten van de Algemene Rekenkamer is de ruime toegang van de ministeries tot de gegevens van burgers. De Rekenkamer wijst erop dat de persoonlijke informatie in de IT-systemen toegankelijk is voor ambtenaren die deze niet nodig hebben om hun taken uit te kunnen voeren. Er moet meer toezicht komen op de rechten van ambtenaren om over gevoelige informatie te beschikken, constateert de Rekenkamer.

Opvallend is ook de tussenconclusie van de Rekenkamer: 'Menselijke maat: maatwerk is geen oplossing voor slecht beleid'. Terwijl de toeslagenaffaire voor velen juist aanleiding was om te betogen voor een flexibelere, meer meedenkende overheid, wijst de Rekenkamer juist op de risico's van het hanteren van een menselijke maat. Volgens de Rekenkamer ontbreekt het in Nederland aan tijd, personeel en financiële middelen om maatwerk uit te voeren. De Rekenkamer wil voorkomen dat maatwerk voor een deel van de bevolking wel beschikbaar is, maar voor een ander deel niet.

Tot slot beoordeelt de Algemene Rekenkamer in het derde hoofdstuk de rechtmatigheid van de bestedingen van de overheid. De Algemene Rekenkamer hanteert als richtlijn dat maximaal 1 procent van de uitgaven en 1 procent van de verplichtingen onrechtmatig mag zijn, bijvoorbeeld omdat er een verkeerde procedure is gevolgd. Het afgelopen jaar constateert de Algemene Rekenkamer vooruitgang in de rechtmatigheid van de bestedingen: voor de uitgaven is het streefcijfer van minder dan 1 procent behaald, de verplichtingen overschrijden maar net de tolerantiegrens.

Interessant is de conclusie van de Algemene Rekenkamer dat de 'ruimhartigheid' van de overheid soms de rechtmatigheid van transacties in de weg kan staan, met name bij hersteloperaties. Om veel gedupeerde ouders van het toeslagenschandaal snel aan het startbedrag van € 30 000 te kunnen helpen, heeft

de overheid minder nauwkeurig kunnen werken en kwam het voor dat bedragen niet rechtmatig werden uitgekeerd. De Rekenkamer erkent echter dat de keuze om ruimhartigheid zwaarder te laten wegen dan nauwkeurigheid legitiem kan zijn en laat het oordeel hierover aan het parlement. Met enkele kanttekeningen besluit de Algemene Rekenkamer dus de verklaring van goedkeuring toe te kennen aan de financiële transacties van 2023.

Hoe blikt het kabinet zelf terug op het afgelopen begrotingsjaar? Het Financieel Jaarverslag van het Rijk 2023 onderstreept veel van de conclusies van de Algemene Rekenkamer. Net als het rapport van de Rekenkamer besteedt het Jaarverslag aandacht aan de ongebruikelijke onderuitputting van de financiële middelen ter waarde van € 7,2 miljard. Ook hier wordt het gebrek aan medewerkers onderstreept. Interessant zijn de opmerkingen in het jaarverslag over de brede welvaart in Nederland. Hoewel uit onderzoek van het CBS blijkt dat de grote meerderheid van de Nederlanders zijn of haar leven minimaal een 7 zou geven, besteedt het Financieel Jaarverslag ook aandacht aan het verhaal achter de cijfers. In zijn voorwoord schrijft minister Van Weyenberg al dat het klimaat lijdt onder de brede materiële welvaart die de huidige generatie Nederlanders geniet. Daarnaast zijn er nog altijd grote verschillen tussen bevolkingsgroepen op de arbeidsmarkt: zo werd minder dan 30% van de managementposities in 2023 door vrouwen vervuld. Verder merkt het verslag op dat de economische groei in 2023 is tegengevallen. De stijgende prijzen hebben gezinnen voor grote financiële uitdagingen gesteld. Daar staat tegenover dat

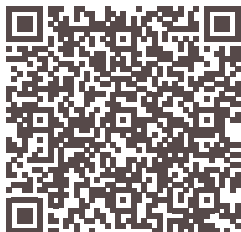
de armoedebestrijdingsmaatregelen van het kabinet groot effect hebben gehad. Hierdoor is het aandeel Nederlanders dat in armoede leeft niet gestegen ten opzichte van vorig jaar, ondanks de inflatie.

Critici hebben de afgelopen jaren vragen opgeroepen over de toegevoegde waarde van Verantwoordingsdag. De Rekenkamer zou te weinig invloed hebben om daadwerkelijk verandering teweeg te kunnen brengen in het beleid van het kabinet, menen zij. Ook de media lijkt Verantwoordingsdag te schuwen, misschien omdat het te ingewikkeld is, misschien omdat het te weinig tot de verbeelding van de gemiddelde lezer zou spreken. Toch vervult Verantwoordingsdag een waardevolle rol binnen het begrotingsjaar. Zoals elke student of scholier weet, kan een deadline een flinke motivatie geven om toch eens even hard aan het werk te gaan. Een slecht cijfer kan voor de nodige zelfreflectie zorgen om wat meer uren te besteden aan de herkansing. En een mooi resultaat wakkert misschien wel meer interesse aan in een onderwerp dat voorheen toch niet zo tot de verbeelding sprak. Kortom: reden genoeg om Verantwoordingsdag net zo te gaan waarderen als de – misschien wat spannendere, maar zeker niet belangrijkere – derde dinsdag van september. ■

**Ik werk elke dag
samen met de beste
mensen.**

Bij BarentsKrans kom je écht verder.

Wij houden van uitdagingen. Jij ook? Bij BarentsKrans werken we in hechte teams aan complexe zaken. Nationaal en internationaal. Dit vraagt om kwaliteit en karakter, zowel van jou als van het team. Je ontwikkelt je daarom zakelijk en persoonlijk. Zo werken we met plezier samen en kom je écht verder. Scan de QR-code en ontdek het hele verhaal van Suus.

werkenbijbarentskrans.nl

BarentsKrans

De technificatie van de rechtspraak

DOOR: MATHIJS DE JONG

Inleiding

Het lijkt de eerste keer te zijn dat een rechter ChatGPT gebruikt heeft voor een rechterlijke uitspraak (Rb. Gelderland 7 juni 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:3636). Op het moment dat de kantonrechter zich diende uit te laten over het rendementverlies van zonnepanelen, baseerde hij zich hiervoor deels op informatie die hij middels ChatGPT verkregen had (r.o. 5.7).

Anders dan een enkel artikel in *AD*, *Advocatie* en *Vakstudie Nieuws* is hier tot op moment van schrijven nog geen uitgebreide analyse over verschenen. Dit is opmerkelijk, omdat zich hier een noviteit voordoet die het bespreken meer dan waard is. In een toch wat archaisch domein als die van de rechtspraak werpt het gebruik van deze nieuwe techniek vragen op omtrent waarheidsvinding en de geloofwaardigheid van de rechterlijke macht. Het is immers een onverholven feit dat de uitkomsten van ChatGPT nog al eens foutieve informatie bevatten. Daarnaast kan de uitkomst meer dan eens verschillen afhankelijk van de ‘prompt’ die men bij de taalcomputer invoert. Dit brengt niet alleen de waarheidsvinding in gevaar, maar eveneens de geloofwaardigheid van de rechterlijke macht: partijen die zich tot een rechter wenden omdat zij het niet eens worden omtrent de in het geding centraal staande waarheid, verlangen van de rechter dat hij op transparante wijze deze waarheid onomstotelijk vaststelt. Als achteraf blijkt dat de middels ChatGPT verkregen informatie niet klopt, doet dit af aan het vertrouwen dat partijen redelijkerwijs in deze rechterlijke waarheidsvinding en dus de rechtspraak mogen stellen.

Het gebruik van ChatGPT in voornoemde uitspraak is echter niet enkel om bovenstaande redenen een probleem. Het staat slechts symbool voor een tendens die ik de *technificatie van de rechtspraak* zou willen noemen. Om het wezen daarvan te begrijpen, dient daartoe eerst de relatie tussen mens en techniek duidelijk te worden. Hiertoe heb ik mij laten inspireren door het nogal raadselachtige werkje *Chelovek i Mashina* (Mens en Machine) van de vrijwel onbekende Russische filosoof Nikolai Berdyaev (1874 – 1948).

Nikolai Berdyaev: een Russische filosoof in ballingschap

Nikolai Alexandrovich Berdyaev werd geboren op 6 maart 1874 in Kiev. Berdyaev groeide op in een oude aristocratische familie. Moeders zijde was afkomstig van Franse adel die na de Franse revolutie naar Rusland vluchtte. Berdyaevs vader was van huis uit militair en bovendien welonderwezen: hij kende Voltaire uit het hoofd en zijn bibliotheek bezat werken van Hegel, Kant en Schopenhauer, welke Berdyaev reeds in zijn tienerjaren las. Berdyaev begon aanvankelijk met een militaire opleiding maar legde zich later toe op de filosofie.

In zijn studententijd flirtte hij met het destijds opkomende marxisme, maar hij werd vanwege zijn zwaarwichtige, individuele kijk nooit helemaal geaccepteerd. In Sint-Petersburg en Moskou ontwikkelde hij zich te midden van de Russische filosofen en intellectuelen van die tijd tot religieus en spiritueel denker. Hij zag grote waarde in het christendom dat voor hem bewonderingswaardige idealen van spiritualiteit en moraliteit bezat. Desalniettemin had hij kritiek op de Russisch Orthodoxe kerk en wist, met behulp van de invloedrijke banden van zijn ouders, ternauwernood een verbanning naar Siberië te vermijden.

In de herfst van 1922 verliet Berdyaev Petrograd middels de zogenaamde ‘Lenin’s philosophy steamer’, een boot die veel prominente Russische filosofen, wetenschappers en andere intellectuelen vervoerde. Berdyaev verbleef tot aan zijn dood in ballingschap om nooit meer naar Rusland terug te keren. Hij vertrok van Berlijn naar Parijs en richtte aldaar het tijdschrift *Put’* op, waarin Russische intellectuelen in ballingschap vrijelijk hun ideeën met elkaar konden delen. In dit tijdschrift publiceerde hij in 1933 het essay *Chelovek i Mashina*.

Mens en Machine

Het essay *Mens en Machine* begint onheilspellend. Volgens Berdyaev is ‘het probleem van de techniek het probleem geworden van het lot der mensen en van het lot der cultuur’. Het enige geloof wat de moderne beschaving behouden heeft is het vertrouwen in de techniek en de

voortgang die voornoemde teweegbrengt. Er zijn dan ook twee grondhoudingen tegenover de techniek te ontwaren: een verwelkomende die de techniek ziet als een middel die de welvaart vermeerdert en een die het ziet als een ‘apocalyptisch kwaad’, een ‘beest uit de afgrond’ die een onophoudelijk toenemende macht op het menselijke leven uitoefent.

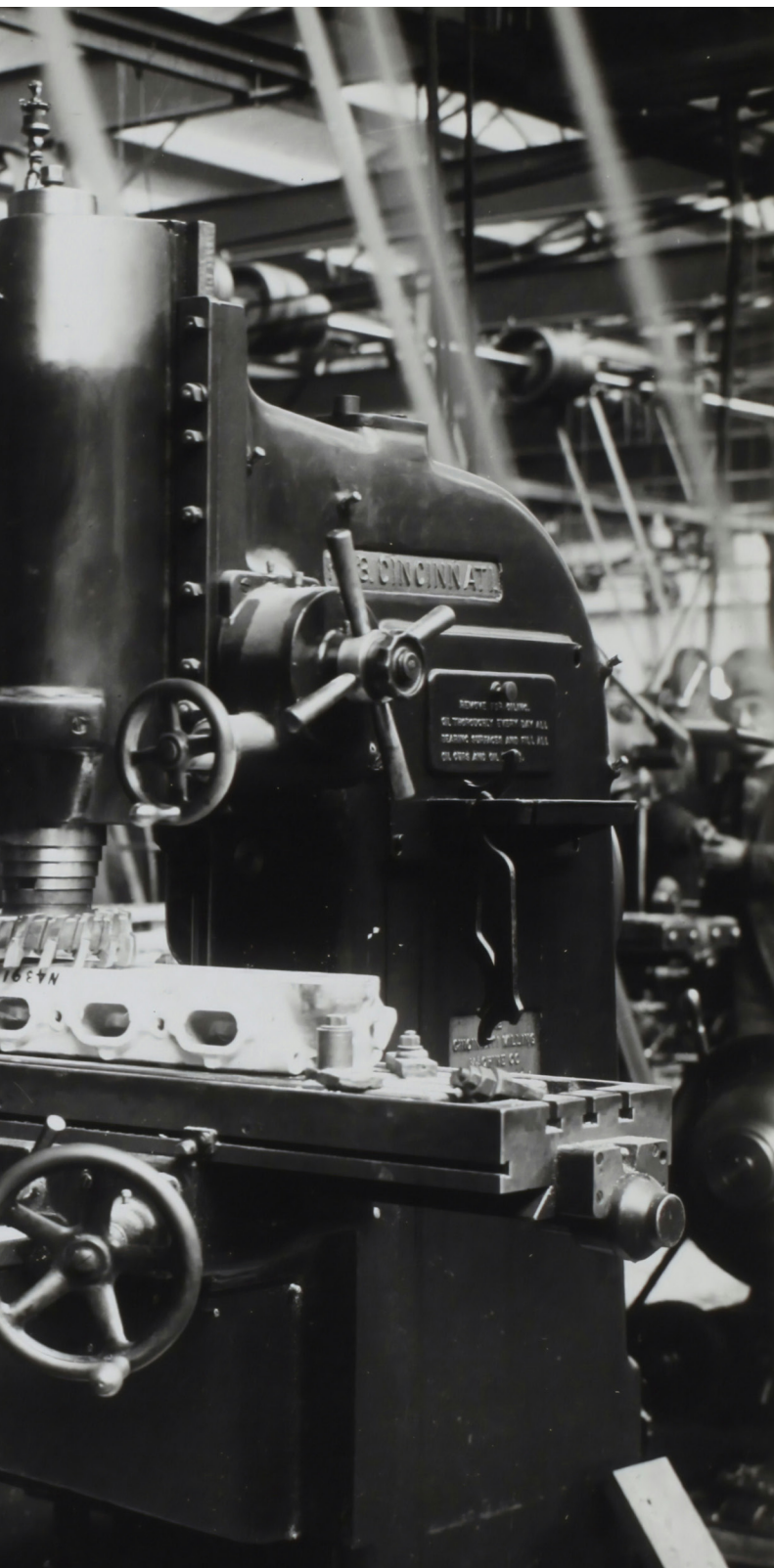
Techniek wordt door Berdyaev niet eng opgevat als louter die van de ‘economische, industriële, militaire techniek, van een techniek die dient tot voortbeweging’, maar ook als die van de ‘techniek van het denken en van het dichten, van de dans en van het recht, van een techniek zelfs van het geestelijk leven en van de mystieke ontwikkeling.’ Elke techniek toont ons kortom de ‘wijze waarop ten koste van de minste inspanning het beste resultaat behaald kan worden.’ Dit sluit aan bij het bredere idee dat de wereld niet langer een Aarde is met een eigen essentie, maar slechts een planeet dat door middel van techniek kan worden omgevormd tot objecten, grondstoffen, tot nutsmaximaliserende middelen. En vooral daar ligt volgens Berdyaev de rol van de techniek die onze moderne tijd, deze economische eeuw beheerst.

Hoewel de techniek ook zijn vruchten afwerpt, kan deze nooit verworden tot een doeleinde op zichzelf, zij blijft middel. De doeleinden en dus niet de middelen behoren namelijk tot het domein van de *geest*. En hoewel de techniek voor een wetenschapper of ingenieur inhoud en doel van het leven kan worden, leidt het maken van (technische) hulpmiddelen tot bestaansgrond van het leven tot een vermindering en een uitdoving van de geest. En dit nu, is volgens Berdyaev hetgeen dat in ons tijdperk op gigantische schaal plaatsvindt. De middelen stellen zich voor de doeleinden in de plaats en maken daarmee de zin van het leven aan zich ondergeschikt, zelfs dusdanig, dat de betekenis ervan volkomen gemaskeerd wordt.

Door bovenstaand wezen van de techniek is zij vreemd voor 1) degene die zich er van bedient en 2) hetgeen waartoe zij dient. Techniek is dus ‘vreemd aan de mens, vreemd aan de geest en vreemd aan het verstand.’ Dit leidt volgens Berdyaev tot de tragische rol die de techniek in het menselijk leven speelt. Want hoewel wij niet zonder de economie of de techniek als fundament voor het intellectuele en spirituele leven kunnen, kunnen het doel en de zin van het menselijk leven nimmer in dat fundament vervat zijn.

Er is dan ook een paradox aanwezig in onze verhouding tot de techniek: enerzijds is er geen cultuur zonder techniek, anderzijds lokt de definitieve overwinning van de techniek het verval van de cultuur uit. Dit komt vanwege de aard

die Berdyaev cultuur toekent: in de cultuur bestaan twee elementen: het technische en het organische. Wanneer die twee elementen dus niet in balans zijn en het technische het organische overheerst, vindt er een degeneratie van de cultuur plaats.

Berdyaev onderscheidt drie fasen in de geschiedenis van de mens: de organische, de culturele en de technische. In de eerste was de geest nog in de natuur ondergedompeld, in de tweede maakte hij zich er los van en vormde een afzonderlijke sfeer van spiritualiteit zonder het contact met de natuur te verliezen en in de derde kreeg hij heerschappij over de natuur en begon haar te beheersen. Het technische tijdperk eist van de mens 'de voortbrenging van een maximum aan producten ten koste van een minimum aan inspanning.' En dit is logisch gezien de wijze waarop hij de techniek eerder gedefinieerd heeft. De Mens wordt er tot productiemiddel, tot werktuig, het product wordt boven hem verheven.

Organisme versus organisatie, of de technomechanische realiteit

Berdyaev maakt een onderscheid tussen het *organisme* en de *organisatie*. Het organisme wordt geboren uit het kosmische leven en plant zich op zijn beurt voort. Het organisme is geen samenstel van de onderdelen, het is niet samengesteld uit elementen, doch is integraal. In het organisme is het geheel aanwezig in elk der onderdelen en gaat daaraan vooraf. Het verschilt van de organisatie doordat het groeit en zich ontwikkelt. Het bezit een inherente doelgerichtheid.

De organisatie resulteert daarentegen uit de activiteit van de mens. Zij wordt geschapen. De organisatie bezit een andere doelgerichtheid dan die van het organisme en die is er van buitenaf door de organisator in gelegd. Ons technisch tijdperk wordt gekenmerkt door een overheersing van de techniek; zij wordt gemarkeerd door de overgang van het organische leven (het geloof in een natuurlijke orde waaraan tevens een normatief karakter werd toegekend; al wat natuurlijk is, was goed) naar het georganiseerde leven. Onze tijd van de fysische wetenschappen, en niet langer die van de biologische wetenschappen, is volgens Berdyaev het resultaat van een organisatorisch proces.

Berdyaev doet vervolgens een opmerkelijke aanname. Hij gaat ervan uit dat de techniek zich niet gehoorzaamt aan de eisen van de mens. De machine dicteert zijn eigen wetten. Het technische, dat het rationele bij uitstek symboliseert, wil de mens, de machine scheppende geest, die irrationeel is, tot slavernij brengen, wil hem rationaliseren en hem 'in een automaat veranderen'.

De vraag is of die vooraanname van Berdyaev terecht is. Dat de techniek de nutsmaximalisatie, de optimalisering, het rationele belichaamt, is een niet onbegrijpelijke observatie. Maar dat maakt mijns inziens nog niet dat deze begiftigd is met een *wil tot macht*. Waar komt deze wil tot macht immers vandaan? Is deze er door de mens zelf ingelegd? Als dit, de overheersing van de techniek van de mens, het gevolg is, waarom maken wij dan voortdurend gebruik van de techniek? En als de techniek een wil tot macht bezit, maken wij dan gebruik van de techniek (zijn definitie doet vermoeden van wel) of maakt de techniek gebruik van ons?

Hoewel deze vragen na lezing van *Mens en Machine* onbeantwoord blijven, zal zijn opvatting dat de techniek zich niet gehoorzaamt aan de eisen van de mens vermoedelijk te maken hebben met het feit dat de techniek zijn eigen realiteit schept. Net zoals andere schepsels van de mens, zoals muziek, beeldende kunst, enz. doet ook de techniek zijn eigen realiteit ontstaan die een eigen invloed uitoefent op de mens, los van zijn schepper. En hoewel de eerstgenoemde realiteit nog beschikt over symboliek, is de technische realiteit daar volledig van gespeend. In die zin is de technische realiteit dus geheel anders dan elke andere realiteit die eveneens het product is van een menselijke creatie.

De techniek, een spiritueel probleem

Berdyaev stelt echter dat de techniek tot op dat moment nog slechts is beschouwd 'van de buitenkant, in haar sociale projectie, terwijl zij, de machine, van binnenuit gezien, het onderwerp wordt van de filosofie van het menselijke bestaan, de Existenzphilosophie.' Het probleem dat Berdyaev aankaart is die van het spirituele, onze geestelijke levenshouding jegens de techniek. Want hoewel de techniek op zichzelf neutraal *kan* zijn (zij is dat in wezen niet), is het de houding die de geest er tegenover aanneemt die een spiritueel probleem vormt.

“De techniek vereist van ons een spirituele activiteit die oneindig veel groter dient te zijn dan die in de cultuurperioden van de premoderne tijd.”

De werkelijke ondermijning van de techniek is dat zij de mens losrukt van de aarde, 'zij verwerpt botweg elke aardse mystiek.' Door de techniek zijn wij de aarde gaan zien als een planeet, door ontelbare werelden omgeven, die zich beweegt in het oneindige. Het is een verandering in ons bewustzijn die op fysisch en metafysisch vlak bepaald was door de aarde, maar middels de techniek gericht is op de oneindigheid van het heelal.

Wij moeten de technificatie dan ook begrijpen als een proces waarin de mens en zijn wereld verworden zijn tot georganiseerde massa en niet langer als organismes. Die technificatie maakt dat elke vorm van individualisatie en originaliteit nu gelijkelijk collectief wordt, zodat ze het stempel van de persoonlijkheid verliezen. Organismes verschillen immers elk van wezen en doel, terwijl het georganiseerde gefabriceerd kan worden op basis van één en dezelfde matrix. Volgens Berdyaev is het technische tijdperk dan ook de eeuw der serieproducten, der anonieme voortbrenging.

Het ware gevaar van de techniek is het gevaar voor de ziel. Of zoals Berdyaev schrijft: 'het hart verdraagt slecht het contact met het ijzige metaal.' De machine brengt geweldige slagen toe aan de humanistische idealen van mens en cultuur, omdat deze de gevoels sfeer aanrandt. De techniek heeft zich dusdanig ontwikkeld dat zij met één druk op de knop een gehele cultuur kan verwoesten. De proportie die dit heeft aangenomen is niets vergeleken met de sabels en kanonnen waarover men vroeger beschikte. En als de techniek ertoe in staat is om een deel van de mensheid met haar cultuur te vernietigen, dan hangt het volgens Berdyaev af van de *spirituele en morele instelling van de doeleinden* waartoe hij die kracht bestemt, van de geest die hem bezielt. Het probleem wordt dus een spiritueel en religieus probleem, waarvan de oplossing zal beslissen over het lot van de mensheid. De techniek vereist van ons dus een spirituele activiteit die oneindig veel groter dient te zijn dan die in de cultuurperioden van de premoderne tijd.

Berdyaev stelt dat wij in deze sterke technificatie van onze moderne tijd een nieuw soort *heroïsme* nodig hebben, een heroïsme dat de techniek van ons eist. Het is een gevraagde kracht die beletten moet dat de mens door de machine tot slavernij gebracht en vernietigd zal worden. Als dit niet gebeurt, zal de overgebleven mens nutteloos worden, omdat het nut door de machine reeds gemaximaliseerd is.

Die loodzware geestelijke taak kan de mens volgens Berdyaev niet aan als hij enkel op zichzelf blijft staan en op zichzelf blijft vertrouwen, wanneer hij zich niet met God verenigt. Dit is volgens Berdyaev dan ook de positieve kant van het verhaal: het techno-mechanische tijdperk eist van ons een innerlijker en spiritueler christendom. Het eist dat 'het christendom zich bevrijdt van maatschappelijke hypnosen'.

“In deze technificatie is de mens hard op weg zichzelf te vermiddellijken: een onnodige, kunstmatige middellijkheid wordt in het leven geroepen en ingelijfd binnen intermenselijke relaties die in wezen onmiddellijk zijn.”

Het van generatie op generatie geërfde christendom, dat bepaald is door nationale, familie- en maatschappelijke invloeden is hiertoe niet in staat gebleken.

De mens, de machine en de dreiging voor de eeuwigheid

De ziel gaat aan de technificatie ten onder, omdat zij niet is opgewassen tegen het ongelofelijke levenstempo dat de moderne, technische beschaving van haar eist. Het maakt namelijk dat er geen svti stand meer mag en kan bestaan, ‘geen verwijlen bij het Augenblick (in de zin van Kierkegaard)’. Hierin is het maar de vraag of de mens de mogelijkheid weet te bewaren tot momenten van beschouwing: beschouwing van het eeuwige, van het goddelijke, van de schoonheid.

Het is precies wat de mens volgens Berdyaev kenmerkt: hij is een wezen tot beschouwing bekwaam en daarin zit een element dat het persoonlijke, zijn ‘ik’ bepaalt. Die persoonlijkheid krijgt slechts vorm in het eeuwige in de mens dat de beeltenis Gods is. Daarom is de technificatie ook zo problematisch: deze hindert de mens te verwijlen bij dat eeuwige. Het maakt dat hij het contact met het eeuwige compleet verliest, hij wordt gedwongen te leven in de techno-mechanische actualiteit van het steeds opeenvolgende nu. De persoonlijkheid is namelijk voor alles eenheid en totaliteit: ze stelt zich haar eigen doeleinden, ze laat zich niet vervormen tot onderdeel, tot hulpmiddel, tot werktuig. En dat eist de getechnificeerde maatschappij juist van de mens: dat hij als eenheid uiteenvalt, dat hij ophoudt een persoonlijkheid te zijn.

De techniek stelt de mens in staat om zich meester te maken van irrationele sociale krachten. Hij schept een *georganiseerde* – en dus geen organische – maatschappij en benut het technische proces om het leven te reglementeren en de natuur definitief te overheersen. Maar terwijl de mens dit doet, degenereert hij zich tot slaaf van die techniek, van die machine, waartoe de maatschappij langzaam zelf verwordt. Het is namelijk niet de schuld van de machine, maar die van de mens zelf dat hij verder ontmenselijkt: ‘De wereld ontmenselijkt zich en de machine is niets anders dan het symbool van dat proces.’

De vermiddelijking van de mens, of de technificatie van de rechtspraak

Berdyaev had gelijk. Techniek is meer dan techniek alleen: zij is ook ‘de techniek van het denken en van het dichten, van de dans en van het recht’. Zij toont ons ‘de wijze waarop ten koste van de minste inspanning het beste resultaat behaald kan worden.’ En hoewel wij niet meer zonder techniek kunnen, blijft zij immer middel en kan nooit tot levensdoel verworden. Want het is niet de techniek die zijn wil tot macht op wrede wijze op ons botviert; het is de mens zelf die zichzelf vertechnificeert. Het vindt alles plaats door ’s mens eigen toedoen, de technificatie is slechts een uiting van dat proces.

In deze technificatie is de mens hard op weg zichzelf te *vermiddellijken*: een onnodige, kunstmatige *middellijkheid* wordt in het leven geroepen en ingelijfd binnen intermenselijke relaties die in wezen *onmiddellijk* zijn. Middels de techniek vermiddelijkt de mens in zijn onmiddellijk relatie tot de ander.

De intermenselijke relatie wordt namelijk juist gekenmerkt door deze onmiddellijkheid, door het directe tegenover elkaar staan, waaraan geen middel te pas komt, waarbij de mens de ander van aangezicht tot aangezicht ontmoet. De mens, door zich van de techniek te bedienen, distantieert zich van zichzelf door een kunstmatige middellijkheid in het leven te roepen die voornoemde onmiddellijkheid opheft. Die middellijkheid hoeft echter niet per definitie problematisch te zijn: er zijn situaties waarbij deze middellijkheid noodzakelijk is om een kunstmatige onmiddellijkheid te bewerkstelligen: de telefonie en het internet zijn hier wellicht de best gelukte, laatmoderne voorbeelden van.

Problematisch wordt het echter wanneer deze kunstmatige middellijkheid een manier wordt om de interpersoonlijke verantwoordelijkheid die uit de voornoemde onmiddellijkheid voortvloeit, uit de weg te gaan. Tussen twee partijen, tussen twee mensen, tussen rechtszoekende en rechtsprekende wordt namelijk een waarheid geconstrueerd die – hoewel deze even goed overeen kan komen met een objectieve waarheid – relatief, maar bovenal interpersoonlijk is, d.i. een waarheid waarbij beide partijen overeengekomen zijn in te staan voor de *waarheid* van de als waar gestelde beweringen. Verantwoordelijkheid bestaat derhalve voor het *instaan* voor de waarheid van de als juist gestelde beweringen. Deze verantwoordelijkheid ontstaat vanaf het moment dat een persoon binnen die interpersoonlijke waarheidsrelatie stelt dat zijn beweringen juist zijn en draagt hij ten aanzien van eenieder waarmee hij in deze interpersoonlijke waarheidsrelatie staat. Als blijkt dat het door hem beweerde achteraf weerlegd dient te

worden, zal hij voor de gevolgen van die onjuistheid verantwoordelijkheid moeten dragen, hetgeen hij vanuit deze interpersoonlijke relatie verschuldigd is aan eenieder tot wie hij in deze waarheidsrelatie stond.

ChatGPT was vanuit dat oogpunt gezien problematisch: het gebruik was niet terug te leiden tot enige menselijke oorsprong, tot een bezielde mens die instaat voor de waarheid van de door hem als waar geponeerde beweringen. Hiermee ontdeed de rechter zich, wat betreft het instaan voor de waarheid van de feiten, van zijn verantwoordelijkheid die gepaard ging met de interpersoonlijke waarheidsrelatie die hij met de rechtszoekende had. Hij maakte hiermee gebruik van het vermiddellijkende effect van het gebruikte technische middel, van de techniek. Want dat is wat de moderne mens voortdurend doet: zich verschuilen achter de vermiddellijkende effecten van de techniek die hem speent van elke vorm van interpersoonlijke verantwoordelijkheid. De mens gaat zijn verantwoordelijkheid nu eenmaal liever uit de weg, dan dat hij deze ten volle op zich neemt. Het is echter wel deze verantwoordelijkheid die de voornoemde interpersoonlijke waarheidsrelatie kenmerkt.

Berdyayev had het dus bij het juiste eind toen hij schreef dat de mens een heroïsme nodig heeft: het is de durf die hij nodig heeft om de verantwoordelijkheid die gepaard gaat met de interpersoonlijke waarheidsrelatie te kunnen dragen. Het is een verantwoordelijkheid, zij het een zware, die een mens nimmer uit de weg zou mogen gaan.

Waarom had de desbetreffende kantonrechter dan alsnog geen informatie ingewonnen, een bron die tot een expert, een mens viel te herleiden? Dit is, omdat de techniek, bewust of onbewust, hem hiertoe dreef. Omdat de techniek ons ertoe dwingt ten koste van de minste inspanning het beste resultaat te behalen, koos hij de makkelijkste weg en deed daarmee zijn verantwoordelijkheid teniet. Het is dan ook niet de techniek zelf, de taalcomputer ChatGPT, die we mogen veroordelen, maar het *gebruik* daarvan. De uitkomst van de invoering van een prompt in ChatGPT kent geen interpersoonlijke waarheidsrelatie. Zij vermiddellijkt de relatie tot de interpersoonlijke waarheid, in de zin dat de waarheid van de feiten enkel nog in relatie staat tot het gebruikte technische middel, ChatGPT.

Zodoende komen wij tot het probleem van het gebruik van dergelijke techniek, zoals de taalcomputer ChatGPT, voor de rechtspraak. Een probleem dat enkel begrepen kan worden vanuit de realiteit die door de techniek wordt opgeworpen. De uitkomst van het gebruik van het technische middel heeft geen enkele andere

symbolische representatie dan het gebruik van die techniek zelf. Daarmee verliest het de persoonlijkheid die wij terugvinden in de uitkomst van de interpersoonlijke waarheidsrelatie, die, zoals wij reeds zagen, gepaard gaat met een persoonsgebonden verantwoordelijkheid. Het is deze vermiddellijking van de waarheidsvinding die meent, ten koste van de minste inspanning, het beste resultaat op te leveren, maar die in feite is de *technificatie van de rechtspraak*.

Feiten die in de rechtspraak gebruikt worden, dienen immer in deze interpersoonlijke waarheidsrelatie te staan, het menselijke te representeren, te symboliseren, omdat de uitkomst anders vermiddellijkt en de rechtzoekende mens anders verder ontmenselijkt wordt. In het proces van de technificatie van de rechtspraak wordt het menselijke al gauw een obstakel voor de meest efficiënte wijze van waarheidsvinding, van een rechtsvinding die ten koste van de minste inspanning, het beste resultaat oplevert. Desalniettemin, mag de rechter zijn verantwoordelijkheid niet uit de weg gaan bij het vaststellen van de voor het geding van belang zijnde feiten. Anders zal hij zich steeds verder ontwikkelen van een *bouche de la loi* tot een *bouche de la machine*. ■

LEIDSCHE CULTUUR

Is het Leidsche cultuur, over komen waaien uit Amsterdam of een nieuwe TikTok trend?

DOOR: DELANEY DIEDERIK

Waar de zomers van Tomato's Girl en quiet luxury gebaseerd waren op sprookjesachtige droombeelden, verwachtten experts afgelopen voorjaar dat mensen zich deze zomer meer zouden kleden voor de activiteiten waaraan ze deelnemen – de functionele wave is terug! Toch vraag ik mijzelf af of dat daadwerkelijk gebeurd is - we nemen dé zomertrend van 2024 onder de loep en gaan na hoe dit zich vertaald heeft naar de gemiddelde student aka randstedelijke millennial en Gen Z'ers in Leiden.

Microtrends

Dat de student vatbaar was voor een trend wisten wij al. Trends en microtrends onder jongeren zijn constant in beweging en weerspiegelen vaak bredere maatschappelijke ontwikkelingen, digitale veranderingen en culturele verschuivingen. Jongeren zijn over het algemeen *early adopters* van nieuwe ideeën, fashion en technologieën, en dit zorgt ervoor dat trends zich snel verspreiden en in korte tijd veranderen. Als je begin 2024 nog dacht dat je uniek was met je zwart-witte Adidas Samba's, dan verdween dat gevoel in het voorjaar als sneeuw voor de zon. Wie er dit collegejaar een beetje hip en uniek bij wil lopen, kan zijn Samba's maar beter thuislaten.

Naast de Samba's begonnen de Adidas Handbal Spezials, het vintage glimmende schoudertasje uit Turkije, de oversized colberts met nepgouden oorbellen, het layeren van kettingen, te grote Ralph Lauren shirts en witte sportsokken in Boston Birkenstocks ook aan een opmars. Een typische student draagt tegenwoordig geen normale rugzak meer, maar een jute boodschappentas van Albert Heijn. Tegenwoordig is het een statussymbool geworden. Ik draag een multifunctionele tas en ik doe ook nog eens boodschappen bij de AH als student: in het KOG moet het allemaal kunnen.

Kamala is Brat

Eén van de zomertrends van 2024 was *Brat Summer* – de trend die de popcultuur, het zakenleven en de wereldwijde politiek overnamen. De Brat Summer is geïnspireerd door het hitalbum 'Brat' van de Britse zanger Charli XCX, dat op 7 juni uitkwam en op nummer 3 binnenkwam in de Billboard-hitlijsten. Het album werd gevolgd door twee spin-off nummers met artiesten Lorde en Billie Eilish, wat het momentum van het album verder vergrootte. Brat

Summer is een uitdrukking die wordt gebruikt om een zorgeloze, rebelse of speelse benadering van de zomer te beschrijven, vaak met een jeugdige, onbeschaamde houding. Het suggereert een seizoen van genieten, van plezier zonder je al te veel zorgen te maken over de gevolgen. Het is brutaal of ondeugend zijn en een ietwat 'Bratty' of opstandige vibe omarmen. Brat is als het ware de tegenhanger van de recente *clean girl* trend.

De campagne van vicepresident Kamala Harris voor de democratische presidentsnominatie werd versterkt door een onverwachte groep supporters: fans van Charli XCX. De opwinding rond de campagne van Harris nam op sociale media toe nadat mensen virale video's en memes begonnen te bewerken waarin nummers van het album *Brat* werden samengevoegd met clips van Harris gedurende haar hele carrière. Nadat Charli XCX in juli de tweet 'Kamala IS Brat' postte, omarmde Harris' campagne het moment door de steunbetuiging opnieuw te plaatsen en de kenmerkende groene kleur en het lettertype van het album te gebruiken op één van haar sociale mediaprofielen, *Kamala HQ*, om haar campagne te versterken. Naast de politiek die deze trend omarmt, probeert ook de financiële sector er een slaatje uit te slaan. We kennen allemaal het bekende fenomeen 'I am looking for a man in finance'. Dit heeft de Deutsche Bank omgezet naar 'we're looking for a brat in finance'. Gevolgd door critici die officieel informeerden dat *Brat Summer* over is.

De studenten die tijdens de zomerperiode druk bezig waren in de UB met hun herexamen of het schrijven van hun dissertatie namen deze trend over. Sigaretjes werden aangestoken met een Bic aansteker; er werden volop normale cappuccino's besteld in plaats van havermelk cappu's en zowel mannen als vrouwen droegen hun unieke Meller zonnebril als de zon even door de tropische regenbuitjes scheen.

brat

Leiden beweegt

Met haar oprichting in 1575 is de universiteit doordrenkt van eeuwenoude tradities en een rijke geschiedenis. Al vanaf het begin staat ze bekend als een ‘bolwerk van vrijheid’. De historische charme van Leiden is overal zichtbaar, van de vele monumenten tot iconische gebouwen zoals de Waag, het stadhuis en het Academiegebouw. In dat laatste volgen studenten nog steeds colleges, en kun je in het beroemde Zweetkamertje de namen ontdekken die afgestudeerden op de muren hebben achtergelaten – een bijzondere traditie die de band met het verleden levend houdt.

Deze eeuwenoude tradities en rijke geschiedenis weerhouden de studenten niet om met de trends mee te gaan. Wat de Universiteit Leiden echt uniek maakt, zijn de studenten zelf. Of je nu een beetje rebels bent, je kleding bij FreshCotton of Episode scoort (zoals onze hoofdredacteur), een klassieke corpsbal bent of een schoudertasje dame – jij geeft kleur aan de universiteit. Blijf vooral jezelf en volg je eigen pad. Succes dit komende studiejaar! ■

DOOR: DELANEY DIEDERIK

ACTUALITEITEN

Orbán's geopolitieke schaakspel: EU schaakmat

DOOR: SJOUKJE KRAAK

Premier van Hongarije Viktor Orbán is de laatste tijd opvallend actief op het wereldtoneel, onder andere met zijn bezoeken aan Rusland, China en de Verenigde Staten. Deze onaangekondigde diplomatieke missies roepen belangrijke vragen op: Waarom wordt Orbán opeens internationaal actief? Waren deze 'missies' namens de Europese Unie? Kunnen de overige Europese lidstaten hier iets tegen doen? Last but not least: waarom is Hongarije in 2004 toegelaten tot de Europese Unie?

Orbán aan het roer

Het voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie (de Raad) rouleert elk half jaar tussen de verschillende EU-lidstaten. Vanaf 1 juli 2024 is de eer aan Hongarije. Wat houdt dit in? Hongarije zal tot 1 januari 2025 verantwoordelijk zijn voor het bepalen van de agenda en het voorbereiden van alle Europese toppen en ministerraden. Daarnaast zal het land een centrale rol spelen in de onderhandelingen over EU-wetgeving. Dit voorzitterschap komt op een cruciaal moment, gezien de installatie van het nieuwe Europese Parlement en de nieuwe Europese Commissie. Tevens zal Hongarije een belangrijke rol gaan spelen in de uitwerking van de recentelijk gepubliceerde Strategische EU-Agenda 2024-2029. Het komende half jaar wordt dan ook van groot belang voor de toekomst van de Europese Unie.

Het voorzitterschap van Hongarije leidt nu al tot hoofdpijn bij andere EU-lidstaten. Onder andere door het ondermijnen van de steun aan Oekraïne, het afbreken van de nationale rechtsstaat en het constant negeren van waarschuwingen vanuit EU-instellingen. Dit alles maakt de Hongaarse premier niet geliefd in Brussel. Zijn radicaal-rechtse visie voor de EU staat haaks op de huidige dominerende Europese idealen. Dit wordt benadrukt door de slogan van de Hongaarse verkiezingscampagne, "Make Europe Great Again", een kopie van de slogan van presidentskandidaat Donald Trump. Hiermee kleurt Orbán buiten de lijntjes van het ideale Europese plaatje. Bovendien is neutraliteit essentieel voor effectief voorzitterschap. Door Orbán's onwrikbare en luide standpunten in het verleden, vertrouwen meerdere EU-lidstaten er niet op dat Hongarije zich neutraal zal opstellen. De wisseling van het Europese Parlement zorgt ervoor dat er geen grote politieke verschuivingen

doorgevoerd kunnen worden. De huidige EU-instellingen gaan immers demissionair te werk. Dit kan de hoofdpijn misschien iets verlichten.

Orbán de vredesduif: bezoeken aan Rusland, China en de VS

Het Hongaarse voorzitterschap brengt de Hongaarse premier op ambitieuze plannen. Nog geen twee weken van start en Orbán is al op bezoek geweest bij de Russische president Vladimir Poetin, de Chinese president Xi Jinping en de voormalige Amerikaanse president Donald Trump. Dit alles tegen de zin van de Europese Commissie.

Tijdens zijn ontmoeting met Poetin besprak Orbán onder meer de oorlog tussen Rusland en Oekraïne en mogelijke vredesplannen. Op Hongaarse media laat Orbán weten dat hij het voorzitterschap ziet als een missie om vrede te scheppen. Het is niet verwonderlijk dat de Hongaarse premier het voorzitterschap van Hongarije naar zijn eigen hand zet. Orbán heeft het afgelopen decennium de banden met Rusland al flink verstevigd. Een goede relatie met de noordelijke grootmacht is voor Hongarije van strategisch belang. Toch moet Orbán erkennen dat hij niet de aangewezen persoon is om als vredesstichter tussen Rusland en Oekraïne op te treden. De Oekraïense president Volodymyr Zelensky heeft duidelijk gemaakt dat alleen een militaire en economische grootmacht, zoals de Verenigde Staten, de bemiddelingstaak tussen de twee landen aan zou kunnen. Tevens is het bezoek aan Poetin door Orbán niet afgestemd met Oekraïne, noch de Verenigde Staten en zelfs niet met de Europese Commissie. Het onverwachte tripje naar Rusland werd dan ook niet gewaardeerd.

Ondanks felle kritiek ging Orbán enkele dagen later ook onverwachts naar China, zo werd bekend via een bericht op X met als caption “peace mission 3.0”. Waar de gesprekken tussen Orbán en Xi Jinping over gingen blijft een mysterie. Wat men wel weet is dat China een cruciale rol kan spelen bij toekomstige vrede tussen Oekraïne en Rusland. Dat Orbán door de EU op het matje wordt geroepen lijkt hem weinig te doen. Hij deelt zijn diplomatieke avonturen actief op sociale media.

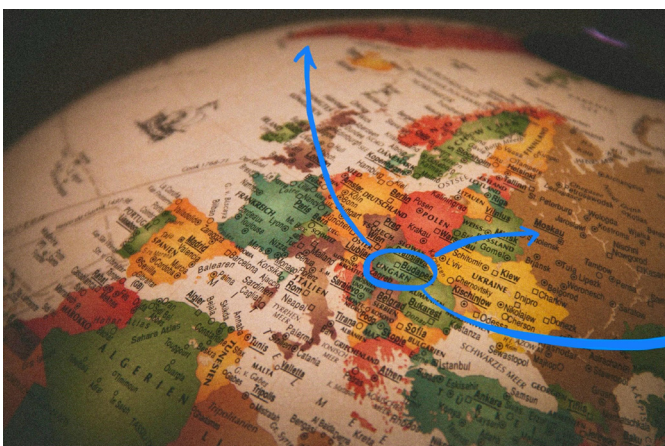
Kort na zijn bezoek aan China deelt Orbán een video op Instagram met de caption: “Next stop Washington”. Wordt er bedoeld op de Amerikaanse president Joe Biden? Nee, hij bezocht voormalig president en presidentskandidaat Donald Trump, die geen enkele formele invloed heeft op het Amerikaanse internationale veiligheidsbeleid. Dus waarom Trump? Om diens presidentiële campagne te steunen. De Hongaarse president deelt op X het bericht: “Het goede nieuws van de dag: hij gaat het oplossen!”. Volgens Orbán is Trump de sleutel tot vrede. Wanneer Trump de volgende verkiezing wint, zal hij een onmiddellijk staakt-het-vuren eisen, waarvoor zelfs al uitgewerkte vredesplannen klaarliggen. In een brief aan alle Europese regeringsleiders roept Orbán op om de lijn van president Biden te verlaten en alternatieve manieren te onderzoeken om vrede te bereiken. Hoewel het op zich geen slecht idee is om minder voor de hand liggende oplossingen te verkennen, lijkt Orbán dit vooral voor eigen gewin te doen.

De voorzitter van de Europese Raad Charles Michel reageert positief noch negatief op Orbán's vredesmissie. Hij komt met een pragmatisch antwoord: de vredesonderhandelingen kunnen pas starten als Oekraïne daarmee instemt. Hier voegt hij aan toe dat de snelste manier om de oorlog te stoppen terugtrekking uit Oekraïne door Rusland is. Wel zet hij een dikke streep door de opmerking dat de EU samen met de Verenigde Staten een ‘pro-oorlog beleid’ voert. Eén ding is duidelijk: de diplomatieke reisjes van Orbán vinden uitsluitend bilateraal plaats, Orbán spreekt nadrukkelijk niet namens de EU.

Reactie van de EU: een boycot de enige oplossing

Moet Orbán voor dit alles worden gestraft? Daarover zijn ze het in Brussel nog niet eens. Wel heeft de Europese Commissie besloten om de bijeenkomsten van de Raad te boycotten. Voortaan worden er geen Eurocommissarissen, maar slechts ambtenaren gestuurd naar Hongarije. Ook worden enkele bijeenkomsten verplaatst naar Brussel. Wat zijn de gevolgen voor het Europese wetgevingsproces? EU-wetgeving komt hierdoor niet stil te liggen maar wel zal de totstandkoming lastiger worden aangezien het Europese Parlement gezamenlijk met de Raad beslist over de wetsvoorstellen van de Commissie.

Premier Dick Schoof houdt het simpel. Hij wil per situatie beslissen of Nederland meewerkt aan het boycotten van de EU-ministerraden. Hierover is geen consensus in Den Haag. Regeringspartijen VVD en NSC steunen een boycot, terwijl de PVV sterk bevriend is met Hongarije. Volgens Schoof zit het kabinet op één lijn: “De agenda is leidend”. In ieder geval geen harde opstelling van Schoof, zoals voormalig premier Mark Rutte regelmatig wel hanteerde. De relatie tussen Nederland en Hongarije is er in de Rutte-periode niet beter op geworden. Rutte was groot voorstander van een rechtsstaattoets voor EU-uitgaven in de coronatijd. Dit betekent dat de lidstaten alleen geld uit het Europese Coronafonds ontvangen wanneer er aan bepaalde rechtsstatelijke voorwaarden wordt voldaan. Dit kwam Hongarije niet goed uit, want de Hongaarse rechtsstaat staat flink onder druk. Misschien kan Schoof de verhitte relatie tussen de twee landen wat afkoelen? Maar is dat ook wenselijk?

De patriottische pionnen van Orbán

Orbán heeft niet alleen grootse plannen op het wereldtoneel, maar probeert ook de hoofdrol te krijgen binnen de EU. De Hongaarse premier wil een nieuwe Europese fractie oprichten: Patriotten voor Europa. PVV-leider Geert Wilders laat weten dat zijn zes Europarlementariërs zich hierbij zullen aansluiten. Een poging van de Hongaar om met deze fractie het gepiep uit Brussel te dempen heeft kans van slagen. Als alle partijen die interesse hebben getoond zich daadwerkelijk bij de fractie aansluiten zal de Patriotten-groep de op twee na grootste fractie in het Europees Parlement worden. Toch is de strijd zelfs dan nog niet gewonnen. Binnen de Europese radicaal-rechtse partijen is er grote onenigheid. Daarnaast hebben de middenpartijen nog altijd een meerderheid in het Europees Parlement en bestaat de regel van de blokkerende minderheid ook nog altijd. Het staat in ieder geval vast dat Orbán zijn diplomatieke vaardigheden in de strijd gooit voor een expansie van radicaal-rechts in Europa en de rest van de wereld.

Het Hongarije-probleem: niks nieuws

Dat Hongarije een 'pain in the ass' is in Brussel is niks nieuws. Als we kijken naar de Kopenhagencriteria van 1993 zouden bepaalde huidige lidstaten, zoals Hongarije, geen plek verdienen in de EU. Deze criteria zijn de toelatingsvoorwaarden waaraan een land moet voldoen om deel uit te maken van de

EU. Een kandidaat-lidstaat moet beschikken over (1) stabiele instellingen die de democratische rechtsstaat en mensenrechten waarborgen, (2) een goed draaiende markteconomie, (3) de Europese wet- en regelgeving overnemen en de Europese doelstellingen steunen en (4) het effectief functioneren en ontwikkelen van de EU niet onder druk zetten. Wat direct opvalt is dat de criteria vaag en breed omschreven zijn. Zij doen een beroep op een groter ideaal. Wanneer u de voorwaarden leest denkt u waarschijnlijk: hier voldoet Hongarije niet écht aan, voornamelijk op rechtsstatelijk vlak. Een veel voorkomende vraag is dan ook: kunnen we Hongarije niet uit de EU zetten? Gek genoeg kan dat niet. De EU kent namelijk geen uitzettingsprocedure. Daar moet Brussel nog eens goed over nadenken. Toch is er een nog belangrijkere vraag die Brussel zichzelf moet stellen: Waarom kon Hongarije in 2004 lid van de EU worden, aangezien het land toentertijd ook niet voldeed aan deze eisen? De EU had Hongarije tijd moeten geven om de democratische rechtsstaat te versterken en het 'EU-gedachtegoed' te laten inzinken bij de Hongaarse bevolking.

Tot de dag van vandaag is er veel discussie over de status van Hongarije binnen de EU. Ten eerste staan de democratie en rechtsstaat in Hongarije onder druk. Er is nauwelijks sprake van persvrijheid. De Hongaarse mediawaakhond wordt bestuurd door vrienden van premier Orbán. De afgelopen jaren zijn er tal van mediakanalen uit de lucht gehaald, hoge boetes opgelegd voor de inhoud van mediaberichten en zijn honderden journalisten opgestapt omdat ze niet onafhankelijk te werk kunnen gaan. Tevens kwam het anti-corruptieoverleg van de Europese Raad (Greco) met achttien voorstellen om de rechtspraak in Hongarije te versterken, waarvan er slechts zes zijn overgenomen. Op economisch gebied wordt de intieme kring rond Orbán flink bevoordeeld. Zo ontving zijn schoonzoon bijvoorbeeld 166 miljoen aan gunstige leningen van de Hongaarse staatsbank en won zijn broer een aanbesteding ter waarde van 9 miljoen euro aan Europese fondsen. Ook behoort Hongarije niet binnen de Europese Monetaire Unie. Het land is na de invoering van de euro in 2002 lid van de EU geworden, maar zou rond 2010 alsnog de euro invoeren. Deze datum werd niet gehaald en tot op heden is de Hongaarse Forint nog steeds de officiële munteenheid. Last but not least ondermijnt Hongarije keer op keer de steun aan Oekraïne, hetgeen de EU als hoge prioriteit stelt. Het is duidelijk dat Hongarije profiteert van de Europese samenwerking, maar hier zelf weinig inspanning voor hoeft te leveren.

Conclusie: EU schaakmat

Het EU-voorzitterschap was een mooie kans voor Hongarije om te laten zien dat het land wél thuishoort binnen de EU. Viktor Orbán heeft deze mogelijkheid echter vanaf het begin misbruikt om zijn eigen politieke agenda te bevorderen en zijn invloed op het wereldtoneel te vergroten. Zijn solistische optreden in Rusland, China en de Verenigde Staten illustreert duidelijk dat hij de rol van EU-voorzitter vooral ziet als een middel om zijn persoonlijke en nationale belangen te dienen. Sinds de toetreding in 2004 heeft Hongarije herhaaldelijk de fundamentele principes van de EU geschonden. Het feit dat er geen mechanisme bestaat om landen als Hongarije uit de Unie te zetten, wijst op een structureel probleem binnen de EU. De kern van het probleem ligt nog dieper: in de haast om uit te breiden, heeft de EU te snel groen licht gegeven aan kandidaat-lidstaten. Dit is een les die Brussel ter harte moet nemen bij toekomstige uitbreidingen, inclusief huidige toetredingstrajecten zoals die van Oekraïne. Er moet alles aan worden gedaan om Rusland te verslaan, maar oorlog moet geen vrijkaart worden tot lidmaatschap. De EU moet voorkomen dat lidstaten de Europese regels en basisprincipes naast zich neerleggen. Hongarije heeft aangetoond dat het mogelijk is om te profiteren van de Europese samenwerking zonder zich te houden aan Europese verplichtingen. Orbán heeft de Europese Unie in een moeilijke positie gebracht, waarbij de Unie geconfronteerd wordt met de vraag hoe om te gaan met lidstaten die de fundamentele waarden van de gemeenschap ondermijnen. Eindstand Orbán 1, EU 0. ■

COLUMN

Van hetzelfde laken een pak: van cookies naar pings

DOOR: LENN GRUTERS

Om te voldoen aan de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Digitaalemarktenverordening (DMA) heeft Google, voor de verzameling van gegevens over appgebruikers en websitebezoekers (hierna: gebruikers), app- en websitebeheerders (hierna: beheerders) verplicht te kiezen tussen de zogeheten *Basic of Advanced Consent*-modus. Kortgezegd houdt de standaard ingestelde *Basic Consent*-modus in dat alleen gegevens worden verzameld over gebruikers die daar toestemming voor hebben verleend. Dit zijn de gebruikers die de cookies hebben geaccepteerd. Indien cookies niet zijn geaccepteerd wordt de gegevensstroom compleet geblokkeerd. Om toch gegevens te verzamelen indien de cookies worden geweigerd is er de *Advanced Consent*-modus. Als beheerders voor deze variant kiezen worden gegevens naar de Google-servers gestuurd van alle gebruikers, ongeacht of ze daar toestemming voor hebben verleend, via *pings*. Het belangrijkste verschil met cookies is dat er geen gegevens worden opgeslagen op de randapparatuur van de gebruiker, maar slechts signalen worden verstuurd die – zonder gebruikers direct te identificeren – wat zeggen over: toestemmingsvoorkeur met betrekking tot cookies, locatie, tijd, browsertype, het gebruikte apparaat, de verwijzende website of webpagina, indicaties van advertentieklikken en acties die op een advertentieklik volgen.

Pings lijken in het leven geroepen om hiaten in de gegevensverzameling, gecreëerd door gebruikers die cookies weigeren, op te vullen. Het doel is daarmee duidelijk, maar wat betreft de middelen is het gissen. Het lijkt erop dat Google de verhouding tussen gebruikers die wel en niet toestemming verlenen kwantificeert, door gebruik te maken van het observeerbare gedrag en gegevens van gebruikers die wél toestemming hebben verleend. Op deze manier kunnen modellen schatten wat het gedrag en de kenmerken van gebruikers zijn die géén toestemming hebben verleend.

Hoewel we niet bij Google achter de schermen kunnen kijken ligt het gezien de geest en bewoording van artikel 11.7a, eerste lid, Telecommunicatiewet (Tw) voor de hand dat ook voor het versturen van pings het in dit artikel

neergelegde informatie- en toestemmingsvereiste opgaat, dat ook voor cookies geldt. Artikel 11.7a, eerste lid, Tw spreekt namelijk van ‘opslaan van of toegang verkrijgen tot informatie in de randapparatuur van een gebruiker’. Het is zeer waarschijnlijk dat pings ook onder dat regime vallen, nu deze in het leven lijken geroepen om deels cookies te vervangen. Het voornaamste verschil met cookies lijkt dat pings geen opgeslagen informatie betreffen en beperktere informatie versturen, maar het betreft nog steeds informatie in de randapparatuur van een gebruiker. Het is niet wenselijk dat door hetzelfde principe in een andere vorm te gieten, de informatie- en toestemmingsverplichting richting de gebruiker compleet buitenspel komt te staan.

Het zou eveneens niet in overeenstemming zijn met de geest van de AVG als het informeren van, en toestemming vragen aan, gebruikers niet zou gelden voor pings en het doel dat ze nastreven. In een recente uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie werd een letter- en tekenreeks die de cookievoorkeur van een gebruiker doorgaf – welke eveneens géén gegevens bevatte die de gebruiker direct konden identificeren – als persoonsgegeven bestempeld, omdat deze wat zei over de voorkeur van de gebruiker en met aanvullende informatie te herleiden was naar die gebruiker. Het is niet ondenkbaar dat hetzelfde opgaat voor pings die de toestemmingsvoorkeur van de gebruiker naar de server van Google sturen. Of wat te denken van de situatie waarin een gebruiker op website A de cookies wel toestaat, maar op website B niet. Als middels een ping locatie, tijd, browsertype, het gebruikte apparaat en de verwijzende webpagina naar de servers van Google worden gestuurd, dan is het niet ondenkbaar dat het alsnog duidelijk is om welke gebruiker het gaat, of in ieder geval een goede gok gemaakt kan worden om welke gebruiker het gaat.

De tijd zal leren of hier sprake is van hetzelfde laken een pak, of dat Google inderdaad goed bezig is met het beëindigen van het tijdperk van de third party cookies. Vooralsnog zouden beheerders er goed aan doen om gebruikers tóch te informeren en toestemming te vragen voor het versturen van pings. ■

DOOR: LENN GRUTERS

UITSPRAAK VAN DE MAAND

Zwarte bladzijden als reactie op zwarte bladzijden

DOOR: CAS DE KONING

Al jaren is er in de Nederlandse politiek discussie over de vraag hoe transparant de overheid moet zijn bij het openbaar maken van documenten. Een transparante overheid past bij een rechtsstaat, maar er zijn genoeg redenen om bepaalde informatie niet openbaar te maken. De vraag is dus waar de lijn wordt getrokken. We leven in een tijd waarin het vertrouwen in de politiek en de overheid historisch laag is. Het is daarom zaak voor de overheid om het vertrouwen van de burgers terug te winnen, en transparantie is daarbij een belangrijk speerpunt. Om de transparantie te bevorderen werd de Wet open overheid geïntroduceerd, maar die wet heeft nog niet tot het gewenste resultaat geleid. Eind mei deed de rechtbank Midden-Nederland een uitspraak (ECLI:NL:RBMNE:2024:3285) waarmee de overheid een duw in de juiste richting kreeg.

Deze zaak behandelde een Woo/Wob-verzoek. De Wet open overheid (Woo) trad in 2022 in werking en verving de Wet openbaarheid bestuur (Wob). De Woo verplicht overheidsinstanties om meer informatie actief openbaar te maken en geeft burgers het recht om informatie op te vragen die niet openbaar is. Deze wet zou voor een verbetering van de transparantie moeten zorgen, maar de praktijk leert ons dat burgers nog vaak in het duister tasten wanneer zij stukken van de overheid willen bekijken. Zo ook in deze zaak.

De oorsprong van dit geschil ligt in 2021, toen de Wob nog van kracht was. Eiser in deze zaak diende destijds een Wob-verzoek in bij de minister van Algemene Zaken (AZ). Hij verzocht om openbaarmaking van verschillende documenten met betrekking tot het rapport ‘Ongekend onrecht’. Dat is een rapport van de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. Dit rapport over de toeslagenaffaire werd door het kabinet-Rutte III bestempeld als een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de Nederlandse overheid.

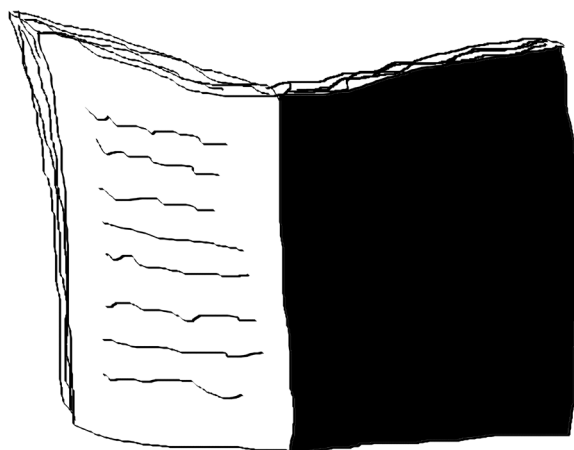
Eerder had de rechtbank al geoordeeld dat de minister van AZ het Wob/Woo-verzoek moest doorsturen naar andere ministeries waar concepten beruften. Zo raakten ook de ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken betrokken. Als reactie op het Wob/Woo-verzoek beriepen de ministers zich op de weigeringsgronden uit de artikelen 5.2 lid 1 en 5.1 lid 2, onder i Woo. Deze

artikelen werden door de ministers in samenhang gezien en zij weigerden openbaarmaking volledig omdat zij claimden dat er sprake was van ‘persoonlijke beleidsopvattingen ten behoeve van intern beraad’. Deze weigeringsgronden strekken ertoe individuele ambtenaren te beschermen. Die weigeringsgronden golden volgens de ministers voor de gehele documenten, waardoor alle tekst onleesbaar werd gemaakt. Eiser ontving hierdoor documenten waarvan complete bladzijden zwartgelakt waren.

De rechtbank oordeelde dat bepaalde onderdelen in de documenten niet aangemerkt konden worden als persoonlijke beleidsopvattingen. Deze passages hadden een overwegend objectief karakter, en waren dus geschikt om openbaar te maken. De ministers beweerden dat de stukken per passage waren beoordeeld, maar daar geloofde de rechtbank niets van. De rechtbank bestempelde het handelen van de ministers zelfs als ‘aan weigerachtigheid grenzende weerstand tegen openbaarmaking’. In de rechtsoverweging die volgt verwijt de rechtbank de ministers dat zij in deze situatie geen maatwerk hebben verricht. Zij hebben bij het beoordelen van de passages nagelaten om een secure afweging te maken tussen het belang van geheimhouding en het belang van streven naar openbaarheid. Die openbaarheid woog in het onderhavige geval zwaarder, en droeg bij aan een goede en democratische bestuursvoering. Wegens de nalatigheid van de ministers zag de rechtbank zich genoodzaakt om de ministers niet nogmaals in

de gelegenheid te stellen om over de bezwaren van eiser te beslissen. Daarom besloot de rechtbank het geschil definitief te beslechten en zelf in de zaak te voorzien door de onderdelen die in aanmerking komen voor openbaarmaking zelf aan te wijzen. Daarmee geeft de rechtbank een duidelijk signaal af aan de ministers.

Door deze jurisprudentie wordt het in de toekomst lastiger voor ministeries om onderdelen van documenten onleesbaar te maken. De gewoonte om informatie om politieke redenen geheim te houden, past niet bij een open overheid. Informatie die bedoeld is om openbaar te zijn, zal voortaan ook echt openbaar moeten zijn. De tijd zal leren of deze rechterlijke uitspraak een verandering in de werkwijze van de ministeries teweeg gaat brengen. ■

BEN JIJ ONZE NIEUWE REDACTEUR?

NOVUM Magazinne heeft altijd plek voor enthousiaste studenten die onze redactie willen versterken. Schrijf jij graag en vlot, neem je graag het initiatief, en heb je oog voor detail? Dan zijn wij op zoek naar jou!

Als redacteur heb je de vrijheid om je eigen onderwerpen te bepalen en kun je steeds een andere rubriek verzorgen. Zo blijf je betrokken bij het blad op allerlei verschillende manieren. Uiteraard zijn ideeën voor een nieuwe rubriek ook altijd welkom. Indien je slechts eenmalig een bijdrage zou willen leveren aan NOVUM Magazine, is dat ook mogelijk.

Ben je geïnteresseerd of heb je andere vragen?

Neem dan contact met ons op via:

novum@law.leidenuniv.nl

Redactie

Frank van der Salm

Cas de Koning

Yusuf Kolukisa

Karel Wijdeveld

Lenn Grutters

Lara Trautwein

Sjoukje Kraak

Mathijs de Jong (hoofdredacteur)

Sabine Pennings (eindredacteur)

Delaney Diederik

Joris van de Riet

Jurian Bos

Bouchra Boulouize

Mahatma Martinus

